

מוכנות לחופש המידע בעידן המידע: E-Readiness

מתווה פעולה

בסיום המחקר "[מידע רוצה להיות חופשי – הטמעת חוק חופש המידע בישראל](#)" כתבנו את הדברים האלה: "עידן המידע הדיגיטלי מאפשר להעביר סוגי מידע שונים במהירות וכמעט ללא עלויות. מדינת ישראל שייכת לחזית המדינות המובילות את המהפיכה הדיגיטלית... אנו קוראים להתאים את חוק חופש המידע לעידן הדיגיטלי באמצעות פרשנות אשר תכיר בהיבטים חדשים של הזכות למידע..." בנייר שלפניכם, שהוכן עבור כבוד השר מיכאל איתן, הממונה על הקשר עם הציבור בממשלת ישראל, אנו מציעים מסגרת לחשיבה ולדיון על היבטים חדשים אלה של הזכות למידע בעידן הדיגיטלי בעזרת המושגים "דמוקרטיה מקוונת" (e-democracy) ו"השתתפות מקוונת" (e-participation).

הנייר סוקר את שלבי התפתחות האסטרטגיה השלטונית בעניין הקשר בין רפורמה שלטונית ובין ITC במדינות המערב בעשור האחרון, ונטען בו כי מרבית הממשלים בחרו בנתיב ה"שירות עכשיו, דמוקרטיה אחר כך". לפיכך בעולם המפותח ניכרת השקעה רבה של השלטונות בהנגשת שירותים, אולם ממשלות וזרועות ממשל עדיין אינן מסוגלות להאזין ברשת. מדיניות צופה פני עתיד בעניין זה צריכה להתבסס על העצמה ולא רק על גישה. על כן שאלת המפתח היא כיצד על הממשל להתקדם מ"ממשל זמין/מקוון" ל"השתתפות מקוונת" (from e-government to e-participation). הנייר מציע רעיונות פרקטיים ואפקטיביים לעיצוב מדיניות כזאת, על פי שני חתכים: **חתך מהותי**, הממוקם על הציר שבין מידע חד-כיווני להשתתפות אפקטיבית דו-כיוונית, ו**חתך מוסדי**, הנוגע ליחסים שבין מגזרים שונים המרכיבים את השלם הדמוקרטי.

אפריל 2010

ד"ר תהילה שוורץ אלטשולר, עו"ד

המכון הישראלי לדמוקרטיה

1. מבוא: דמוקרטיה מקוונת

בסיום המחקר "מידע רוצה להיות חופשי – הטמעת חוק חופש המידע בישראל", כתבנו את הדברים הבאים: "עידן המידע הדיגיטלי מאפשר להעביר סוגי מידע שונים במהירות וכמעט ללא עלויות. מדינת ישראל שייכת לחזית המדינות המובילות את המהפיכה הדיגיטלית...אנו קוראים להתאים את חוק חופש המידע לעידן הדיגיטלי באמצעות פרשנות אשר תכיר בהיבטים חדשים של הזכות למידע...".

בנייר שלפניכם אני מבקשת להציע מסגרת לחשיבה ולדיון על היבטים חדשים אלה של הזכות למידע בעידן הדיגיטלי, תוך הישענות על המושגים "דמוקרטיה מקוונת" (e-democracy) ו"השתתפות מקוונת" (e-participation).

הגדרת המושג "דמוקרטיה מקוונת" כוללת את המרכיבים הבאים:

- שימוש בטכנולוגיות ואסטרטגיות מידע ותקשורת (להלן ITC).
- על ידי "סקטורים דמוקרטיים", כלומר כאלה השותפים במישרין ובעקיפין בהליך הדמוקרטי: ממשלות, פקידי ציבור, תקשורת ההמונים, מפלגות, קבוצות אינטרס, ארגונים חברתיים, ארגונים בין לאומיים, ואזרחים פרטיים.
- בתוך ובמהלך ההליך הפוליטי.
- בקהילות קטנות, ברמה המדינתית ואפשר שגם ברמה הגלובלית.

כמובן שאין לראות ההתפתחויות המקוונות באופן מבודד עבור כל "סקטור דמוקרטי", והקשר הרב כיווני בין כל הסקטורים הוא חיוני. כך, ממשלות מספקות גישה נרחבת למידע ואחר כך פועלות מול אזרחים. קבוצות פוליטיות מספקות קמפיינים פוליטיים מקוונים, תקשורת ההמונים מספקת חיפוש, ניווט, פרשנות, הסקטור הפרטי מייצג התקשרויות מסחריות, יצירת תוכנה וטכנולוגיה. כל אלה מזינים זה את זה, כמתואר בתרשים הבא:

2. רפורמה שלטונית ו- ITC

האסטרטגיה השלטונית ביחס לקשר בין רפורמה שלטונית לבין ITC במדינות המערב בעשור האחרון התפתחה בשלושה שלבים:

- א. התעלמות מן הקשר בין הטכנולוגיה לבין האפקט שלה על הממשל.
- ב. בידוד ההתקדמות הטכנולוגית, כלומר, הכרה בקיומה אבל תפיסתה כמנותקת מתהליכים שלטוניים בעולם הלא מקוון.
- ג. אידיאליזציה של הטכנולוגיה ותפיסתה כמטרה אולטימטיבית של התפתחות עתידית בתחומי הממשל והחברה. כאן, כך נדמה, אנחנו נמצאים כרגע.
- ד. השלב הרביעי הוא החידוש המוצע כאן - קידום תהליך של שינוי צופה פני עתיד, שהוא: אינטגרציה של ITC לתוך תהליכים שלטוניים, כלומר תפיסת רפורמות שונות כמטרות וראיית הטכנולוגיה ככלי אינטגרלי במימושן. הנחת העבודה שלי היא ש ITC הן כלי ולא מטרה, ויכולתן ליצור שינוי חברתי תלויה בשאלת הטמעתן.

לכן, אם בעבר סבב הדיון סביב המוכנות להטמעת טכנולוגיות תקשורת: למשל, סוגיית חדירת האינטרנט והפער הדיגיטלי, יוזמות הקשורות ל ITC ומודעות לקיומו, הפרספקטיבה כיום צריכה להתמקד בבדיקת **השפעתן ויעילותן של יוזמות ממשל מקוון**, ואימוץ אלה שכבר הוכיחו את עצמן בהתאם למחקר המשווה.

הנתיב המרכזי אשר נבחר על ידי ממשלות בכל העולם המערבי כדרך לאימוץ שלטוני של ITC הוא נתיב ה"שירות עכשיו, דמוקרטיה אחר כך". תפיסת המשתמשים כצרכנים ולפיכך הענקת שירותים יעילים ונוחים יותר דרך ITC, גרמה להתמקדות ביישומים החד צדדיים של הרשת ובהתקשרויות שירות. כתוצאה מכך, ניכרת השקעה שלטונית רבה בעולם המפותח בהנגשת שירותים, אולם ממשלות זרועות ממשל אינם מסוגלים עדיין **להאזין** ברשת. הטענה לפיה מרבית האזרחים לא מבקשים יותר, היא טענה המבטאת "כשל שוק" דמוקרטי, שהרי לא ניתן לקיים דמוקרטיה מתפקדת רק על בסיס היצע וביקוש.

מדיניות צופת פני עתיד בהקשר זה צריכה להתמקד, מעבר לשיערתוק פעילות האופליין השלטונית אל המרחב המקוון, בפיתוח אסטרטגיות מובחנות וייחודיות המכירות בשונות האינהרנטית וביעדים והפוטנציאלים השונים של העולם המקוון, לצורך טיוב דמוקרטיית הנבחרים (דמוקרטיה דליברטיבית). **אחד הכשלים המרכזיים במשטרים דמוקרטיים הוא החסמים הביורוקרטיים המונעים חדירה של אינפוט ציבורי על השלטון על זרועותיו השונות שלא בתקופת בחירות. טכנולוגיות אינטראקטיביות עשויות להיות כלי ראשון במעלה להתגברות על חסם זה.**

אמנם הפוליטיקה לומדת לנצל את הרשת לצורך קידום האינטרסים שלה, בעיקר בדרך של online advocacy שהיא תמיכה וקידום של רעיונות ברשת. אף שהדבר חשוב כשלעצמו ככלי דמוקרטי, הוא נעשה בראש ובראשונה כדי לעשות רעש המכוון כלפי הנבחרים, כלומר במידה מסויימת לשמר את המבנים הקיימים, ולא כדי לטייב את המערכת הפוליטית באופן שורשי. מחקרים מתחום ההשתתפות הפוליטית מלמדים על מגמה מעניינת בתחילת המאה העשרים ואחת, שבה מתלכדים שני תהליכים הפוכים: מצד אחד ניכרת מגמה ברורה של ירידה במעורבות האזרחית ובעניין בבחירות (בעיקר לטובת תפיסת הממשל, בעיקר במדינת הרווחה, כספק שירותים שבו האזרח הוא לקוח). תופעה זו מכונה בספרות "הדפיציט הדמוקרטי" (החסר הדמוקרטי, בתרגום שלי). הבעיות שהיא מעוררת הן פגיעה ברציונל הבסיסי לקיומו של משטר דמוקרטי, והותרת עוצמה ריכוזית בידי קבוצות אינטרס מועטות. מצד שני, ניכרת עליה בפעילות אזרחית ישירה (עזיבת מפלגות ובחירות) המתמקדת בנושא ספציפי. כלומר, מדובר בירידה במעורבות האזרחית בהליך

הדמוקרטי כולו, לטובת עליה במעורבות קונקרטיית והתפתחות תרבות של מעורבות בנושאים ספציפיים. התפיסה הישנה של ממשל שבו אזרח פשוט מקבל שירותים ובוחר אחת לארבע שנים; שבו המדינה פועלת בשם האזרחים אבל לא על ידי האזרחים, שומטת את הבסיס תחת הדמוקרטיה הדליברטיבית, ולכן מובילה לאפתיה אזרחית ביחס למערכת הפוליטית. מצד שני, אזרחים מבקשים ליטול חלק נכבד יותר בשליטה על חייהם שלהם ועל חיי הקהילה הקרובה שבתוכה הם חיים.

3. מטרות מדיניות חופש מידע בעידן הדיגיטלי

משילוב שתי המגמות המתוארות לעיל נגזרות את המטרות הראויות העומדות בבסיס עיצוב מדיניות המשלבת ITC בממשל: מעורבות ישירה מצד האזרחים לצורך התמודדות עם אתגרים ציבוריים ותהליכי עיצוב מדיניות. לא רק בחירות מקוונות (e-voting) ושירותים ממשלתיים מקוונים (e- governmental services) אלא גם מעורבות במהלך קבלת החלטות (e-volunteerism), ומשילות מקוונת (e-governance). טיוב ההליך הדמוקרטי באמצעות ITC יתבטא בדגש על ההיבטים הדו כיווניים שלהן, כלומר ביצירת Responsive government.

השילוב בין משילות מקוונת ודמוקרטיה מקוונת יתרחש כאשר יאומצו המטרות של דמוקרטיה מקוונת: טיוב קבלת החלטות שלטוניות, העלאת אמון האזרחים בממשל, שקיפות, אחריותיות, יכולת לעמוד בצורה מדוייקת יותר על הרצון המצרפי של אזרחים, וכיוצא באלה. ברור, שהמטרה הראשונית של ITC היא לאפשר לאזרחים להשתתף בצורה יותר פתוחה, דליברטיבית, רספונסיבית (הידודית). **אבל הפוקוס, בעיני, צריך להיות על המושג העצמה, ולא רק על המושג גישה. לכן, שאלת המפתח, הצופה פני העתיד ולא רק מביטה על המציאות הנוכחית, צריכה להיות כיצד על הממשל להתקדם מ"ממשל זמין/ממשל מקוון" ל"השתתפות מקוונת" (from e-government to e-participation).** (במאמר מוסגר יש להעיר שהההליך יתרחש כאשר תהיה תחרות בין קבוצות פוליטיות על השימוש באמצעי ICT. היום השאלה האם פוליטיקאי מעורב בפעילות מקוונת איננה מהווה שיקול האם לבחור בו או לא. הפיכת ICT לכלי אסטרטגי תתרחש רק אם מוסד נבחר שלא יכניס רפורמות הקשורות בפיתוח כלי דמוקרטיה מקוונת יפסיד לטובת מי שכן יטמיע כלים כאלה – כתוצאה מציפיית דור האינטרנט לתקשר בדרך שהוא מכיר; כתוצאה מנכונותו להכריז על "מלחמת אזרחים וירטואלית" שתחייב ממשלים להיענות).

4. **עיצוב מדיניות** חופש מידע בעידן הדיגיטלי: חתך מהותי וחתך מוסדי
עיצוב מדיניות "מעבר ממשילות מקוונת להשתתפות מקוונת", צריכה להתבצע על פי שני חתכים: **חתך מהותי וחתך מוסדי**.

- א. **החתך המהותי**: כולל שלושה טיפוסים מודלים:
- א. **מידע**: שצף חד כיווני של מידע מן הממשל אל האזרחים.
 - א. **ייעוץ**: מערכת יחסים דו כיוונית שבה האזרח מתבקש לספק פידבק על פעילות שלטונית.
 - א. **השתתפות אקטיבית**: מערכת יחסים דו כיוונית שבה האזרח נוטל חלק פעיל בהבעת דיעה ובייעוץ לצורך עיצוב וקביעת מדיניות.

ב. **החתך המוסדי**: כולל שני טיפוסים:

- א. השתתפות מקוונת **בין הממשל וסקטורים חיצוניים לממשל**.
- א. השתתפות מקוונת **בין הממשל לבין הממשל**, כלומר בין זרועות שלטוניות שונות.

חלק מיישומי המדיניות המתוארים להלן נכונים ליותר מאשר מודל אחד או חתך אחד, ובכל זאת, אחלק אותם כך למען הנוחות.

א. **החתך המהותי**

א. **מידע**:

- (a) האחדה של כל המאפיינים הטכנולוגיים וסוגות הקוד השונות המשמשות את זרועות המימשל השונות, והתאמתן לקודים המוכרים למשתמשי הקצה. אפשרות גישה למסמכים מכל מכשיר של טכנולוגיית תקשורת (מטלפון נייד ועד מחשבים נישאים).
- (b) אספקה חכמה של מידע פרטי, תוך שימוש באפליקציות מיקוד והתאמה אישית (מהתראות ביטחון בהתאם למיקום המכשיר הסלולרי, עובר בתזכורות לחידוש רישיונות, תוצאות בדיקות רפואיות וכו' וכו').
- (c) מיצוי מושלם ככל האפשר של חופש המידע הציבורי במתכונתו הישנה, על הרשת. כלומר: יצירה ואכיפה של חובה חוקית להעלות על הרשת את כל התוכן האיכותי השלטוני (דהיינו ספריות מסמכים בטקסט מלא וכל שניתן בפורמט וידיאו) של מסמכי המדיניות, הצעות החוק והתקינה, מפגשים דיונים ושיבות.
- (d) הקצאת כסף שלטוני למטרות מימוש חופש המידע ברשת (אחראים, מידענים, ספרנים), ובשום אופן לא הסתמכות בלבדית על מתנדבים וכוחות השוק.

- (e) הבטחת נגישות מלאה וסיסטמתית לכל מאגרי מידע ציבורי, בכפוף להגנה על פרטיות אזרחים אחרים.
- (f) מיפתוח מאגרי מידע הנוגעים לשלטון ולקבלת החלטות. מנועי חיפוש לצורך מציאת מסמכי עבר וקבצי וידיאו. עד כמה שמגבלות תקציב מאפשרות, יצירת מיפתוח של מאגרים גדולים, הן בצורה מסורתית כגון לפי מילים מנחות והן בצורה של הלבשת תוכנות חיפוש מתקדמות יותר כגון אלה המסוגלות לפענח תקציבים, ניתוחים סטטיסטיים וכל מיפתוח אחר.
- (g) העמדת מאגרי מידע לרשות חברות פרטיות המבקשות לבצע מיפתוח למטרות רווח מקום שהממשל איננו יכול או חפץ לעשות כן.
- (h) האחדה של אתרי האינטרנט השלטוניים, ובתוכם החלקים העוסקים בחופש המידע. אספקת רשימות ממצות ומעודכנות של כל הנציגים ובעלי התפקידים בכל דרגי השלטון השונים ודרכי ההתקשרות עמם.
- (i) התמודדות מקצועית הן ברמת המענה המהותי והן ברמת המענה הטכני עם התפוצצות מידע ברשת (ובמדיה חברתית) בכל פעם שקורה משהו חשוב בפוליטיקה.
- (j) עיתונים פרטיים של חברי פרלמנט, הכוללים, בין השאר, את פעילותם ותחומי העניין המפורטים שלהם.
- (k) יצירת מרכזיות נושאיות (למעשה מעין פורטלים, למשל בנושאי בחירות, שטחים, סוגיות כלכליות רציניות כמו הרפורמה במינהל מקרקעי ישראל) שלא למטרות רווח, שיש בהן מידע עצמאי, קישורים לאתרים ממשלתיים, מסחריים ואישיים, בסוגות שונות של מדיה: אתרי תוכן, בלוגים, מדיה חברתית. מרכזיות כאלה, עם אוריינטציה של שירות לציבור, יכולות במידה רבה לעקוף את המגבלות של התקשורת המסחרית. חלק מן התהליך יוכל להתבצע באמצעות עידוד יוזמות מסחריות אבל רובו במימון ציבורי (זהו חלק קריטי של השידור הציבורי בעידן המקוון, שיש להרחיב בו הרבה מעבר למפורט כאן).

II. ייעוץ

בנוסף לכל האמור לעיל, דרך תקשורת און ליין **אפקטיבית** תוטמע בכל יחסי ציבור-נציגים. אין שום יעילות בתיבות דואר אלקטרוני של נבחרי ציבור אם אין מי שיכול לסדר, לסנן ולהגיב בזמן, כלומר במהירות המתאימה לעולם המקוון ולא לתקשורת דרך הדואר (סנייל מייל). מערכת תגובה אוטומטית איננה מספקת. יצירת מערכת תגובות אימייל על בסיס תוכנות open source שאפשר להשתמש בה בכל העולם.

III. השתתפות אקטיבית

- (a) כפי שכבר נכתב קודם, אחד הדברים העולים מן המחקר המועט שקיים היום ביחס ליוזמות השתתפות מקוונת במדינות ה-OECD, הוא שמיזמים מוצלחים הם אלה שמרכז הכוח שלהם ומיקומו של המשתתף נמצאים ב"פינות" של המערך המשילתי (בין אם מדובר ביוזמות הקשורות במקום גיאוגרפי מובחן וקטן או בנושא ייחודי).
- (b) בהנחה שITC מסייעות באספקת מידע למתעניין, גישה לשירותי מידע ולמאגרי מידע, מיפתוח ואירגון שלהם והאזנה הידודית, אתגר המדיניות המרכזי ביותר הוא **כיצד לבצע את הקפיצה האיכותית ממשילות מקוונת לכיוון השתתפות מקוונת**. כפי שכבר כתבתי לעיל, הדמוקרטיה מאויימת דווקא בשל גישת ה"הנח לעשות" שאזרחים מבטאים, ואפשר שמעבר לכך: טכנולוגיות התקשורת עצמן מאיצות את קצב החיים ברמה כזאת שאינן מותירות זמן או נכונות לתרום לחיים הציבוריים. ההשתמעות הראשונה לעניין מדיניות היא בהכרה **שהעצמה מקוונת איננה תוצר הכרחי של הענקת גישה לטכנולוגיות תקשורת, והיא לא תתרחש מאליה**. לכן, בראש ובראשונה נדרשת עבודת פרסום, מיתוג, הסברה ואוריינות של מושג ההשתתפות המקוונת, האמצעים העומדים לרשות האזרחים לצורך מימושה וחשיבותה. עול זה מוטל על הרשויות, והוא חלק אינטגרלי מחובתן למימוש חופש המידע.
- (c) ארגון כל המידע השלטוני לתוך פורמט מערכתי של pull and push, כלומר, לא רק כריית המידע אלא גם אפשרויות ההשתתפות וההשפעה. הוספת democracy button לכל אחד מאתרי המימשל שדרכו ניתן יהיה לקבל מידע לא רק כיצד הרשות מתפקדת, אלא מהן דרכי ההשפעה של האזרח על הסוכנות או הזרוע המסויימת.
- (d) התייעצות פתוחה במהלך קבלת החלטות שלטוניות, ועידוד השתתפות ציבורית משלימה באמצעות שימועים און ליין, קשר מסורונים וכיוצא באלה, שתהיה אליהם התייחסות רצינית תוך כדי הדיון (תרבות דיון ודיבור יכולה להיווצר כעניין של תהליך תרבותי. מחאות און ליין צעקניות אינן משרתות מטרה זו ומשעתקות למעשה דפוסים קיימים).
- (e) אתרי my democracy המאפשרים מיקוד נושאי של אזרח בהתאם לנושאים המעניינים אותו (מתוך בחירה) ואפשר שגם באמצעות חשיפה "כפויה" שלו לתכנים, בהתאם לקריטריונים שיגובשו, כגון: מקום מגורים (כל הנוגע לרשות המקומית, החלטות הקשורות לקהילה המקומית כגון בתי ספר ומוסדות תרבות, וועדות מקומיות לתכנון ובניה), קבוצת גיל, תחום עיסוק וכיוצא באלה. כך, יוכל האזרח העסוק המבקש להתמקד בנושא ספציפי להיכנס כניסה מושכלת ומתוכננת לתהליכי מדיניות המעניינים אותו, או להיחשף לתחומים כאלה מתוך תקווה שיגרמו לו לפעול.

- (f) מעבר לפרישת כל התוכן האיכותי השלטוני בפני האזרח, הוא יוכל לקבל התראות ממוקדות מראש (בדרך של RSS ודרך המדיה החברתית לגוניה) על קיומן של ישיבות (תאריך ושעה של שידורים חיים ברשת) ואת חומרי הרקע לדין.
- (g) מיקוד קבוצתי, בדיקת שימוש באתרים, פידבקים.
- (h) שני תנאים מוקדמים להצלחת כל מיזם מסוג זה יהיו שמירה מפני הצפת מידע ואמון של כל המשתתפים בדבר דיוק המידע ו"ניטרליות של המארח" שאיננו מצנזר מידע.

ב. החתך המוסדי

1. השתתפות מקוונת בין הממשל וסקטורים חיצוניים לממשל מתקיימת באמצעות האמצעים שתוארו לעיל. החידוש המוצע כאן הוא בתפיסה שדמוקרטיה מקוונת כנגזרת של חופש המידע צריכה להתקיים בתוך הממשל, כלומר בין זרועות שלטוניות שונות (government to government: G2G). בכך, הציפייה מן המדינה היא להוסיף על תפקידה כספק מידע יחיד ובלעדי (שהוא תפקיד חיוני שבו עסקנו עד עתה), גם תפקיד של מקדמת מידע בין הגופים המגוונים הפועלים יחד למימוש ההליך הפוליטי ולהשגת המטרות הציבוריות. אם במושג דמוקרטיה מקוונת, היתה הכוונה להחדיר אינפוט ציבורי אל תוך השלטון, אפשר לאמץ את המושג השתתפות שלטונית מקוונת (public net work) כשימוש ב-ITC לצורך הוצאה לפועל של משימות שלטוניות.
2. יישום תפיסה זו יתבצע באמצעות שיתוף מקוון בין כל מי שעוסקים בעבודה ציבורית דומה במסגרת השלטונית, על שרתי הממשלה ובמימון ממשלתי. חיפוש מילולי וכוח אדם מידעני יכולים להתניע תהליך מסוג זה באמצעות מיקוד בנושאים מסויימים, הכרת נקודות השקה בעיסוק בין רשויות שונות.
3. הכל, כדי לאפשר מצבים שבהם ניתן לצרף מומחים ועובדים מרשויות שונות, תוך היעזרות בכלים מקוונים של שיתוף במידע, החלפת רעיונות, דיון, ספריות מקוונות, ניוזלטרים, פורטלים ומרכזיות לפי נושאים, תפירה אישית עם הודעות במייל, לוח אירועים, FAQ כולל תשובות, דיונים ופורומים כמרכז החיים של שלטון המקוון. אין להפריז בחשיבות החלפת אינפורמציה בלתי רשמית, שכלים מקוונים יכולים להעניק.
4. מעבר למטרות של יעילות, שקיפות ואחריותיות שהן תוצאות ישירות של הטמעת תרבות אינטרא-נט כלל שלטונית, התהליך עשוי לשמש משקל נגד לזרועות שלטוניות המעוניינות לשמר את מעמדן כשומר הסף של המידע ושל המומחיות, ובכך פוגעות בהטמעת חופש המידע.

התרשים שלהלן מתאר באופן גרפי את הדברים, כאשר לכל סקטור ניתן שם המכיל את האות הראשונה של שמו באנגלית (G עבור GOVERNMENT ; C עבור CITIZEN ; CU עבור CUSTOMERS ; B עבור BUSINESS ; CO עבור COMUNITIES ; N עבור NGO ו- O עבור OTHERS) ואילו הספרה 2 מתארת את הקשר בין הגופים (כפאראפרזה על המילה To).

5. סיכום

שלוש שאלות מרכזיות צריכות לעמוד בבסיס התוויית מדיניות של הטמעת חופש המידע בעולם דיגיטלי:

- כיצד יש להתגבר על חסמים טכנולוגיים, פוליטיים, חברתיים ותרבותיים בדרך להשתתפות מקוונת?
- מהם המכניזמים שיש להשתמש בהם כדי לקדם את המטרות של השתתפות מקוונת (למשל: אלו נושאים מתאימים לשימוש בכלים מקוונים, אלו מוסדות שלטוניים יש להקים כדי לשמש כלים כאלה, באיזו תכיפות והיכן מתבצע השיתוף הציבורי)?
- מהם האינדיקטורים המדידים שאפשר להשתמש בהם כדי להעריך את השפעת ההשתתפות המקוונת, או כדי להעריך אמצעים שמיועדים להגביר את ההשתתפות הזאת?

המחקר בתחום נמצא בחיתוליו וכך גם היוזמות השלטוניות להתנעת תהליך המעבר מדמוקרטיה מקוונת להשתתפות מקוונת. התוויית מטרות אפשריות וראויות בשלב מוקדם תאפשר למנוע מצב שבו בליל הקולות ברשת לא יתורגם לאמירה משמעותית בתחום הפוליטי, ולא יוכל לשמש כוח מתקן לכשלים מן העולם ה"מסורתי". לא ניתן לומר שקיימות הוכחות אמפיריות לצד זה או אחר באשר להימצאותה של מסה קריטית אזרחית המוכנה להשפיע על חקיקה ומדיניות דרך כלי און ליין. על כן, תפיסה אופטימית צריכה להניח שהטיות חברתיות וכלכליות ימשיכו להתקיים לרעת חסרי העניין (ולא רק לרעת חסרי הגישה), ויגרמו להם להתעורר ולהתערב.

מקורות לעיון נוסף:

מקורות הנוגעים לחזון ה E DEMOCRACY:

Bovens, M and Loos, E (2002) The digital constitutional state: democracy and law in the information society, *Information Polity*, Vol. 7, No. 4, 2002, pp. 185-197.

United Nations (2005) Global E-government readiness report 2005: from E-government to eInclusion, United Nations, New York, 2005.

European Commission (2006) White Paper on a European Communication Policy, Brussels, 1.2.2006, COM(2006) 35 final:
http://europa.eu.int/comm/communication_white_paper/doc/white_paper_en.pdf.

Millard, J. 'E-government services seen from the user perspective', as part of the eUser project examining evidence-based support for the design and delivery of user-centred online public services, E-government report, European Commission IST 6th Framework IST Program: <http://www.euser-eu.org>

אתרים עדכניים העוסקים במימוש החזון בהיבטים שונים:

dowire.org

publicus.com

UK Local e-Democracy National Project: <http://www.e-democracy.gov.uk/knowledgepool/>

demos.co.uk.

IPPR – Institute for Public Policy Research : <http://www.ippr.org/articles/?id=2044>

International Open Source Network: <http://www.iosn.net>